

Waarom mensen migreren Mensen zijn geen planten!

De laatste jaren kwamen op vele toeristische stranden in landen aan de Middellandse Zee¹ bootvluchtelingen aan. Vaak hielpen toeristen om deze mensen aan land te brengen. In andere gevallen waren toeristen van streek door het aanspoelen van doden, Libische migranten bijvoorbeeld, in de achtertuin of op het strand van hun hotel. Die toeristen zochten zo snel mogelijk een ander hotel waar zij niet geconfronteerd werden met het migratieprobleem en waar zij hun vakantie onbekommerd konden verderzetten. De wereld keert deze menselijke drama's en dilemma's de rug toe, om confrontatie te vermijden. Laat anderen het maar oplossen!

Maar er is een groep mensen die hierover verontwaardigd is en vluchtelingen zoveel mogelijk concreet wil helpen. Mensen wordt tegenwoordig verweten migrantenlevens te redden en humanitaire hulp te verlenen die EU-lidstaten volgens internationale en EU-wetgeving niet willen of kunnen geven.

Deze humanitaire activisten worden vaak sterk tegengewerkt door (onder anderen) verschillende regeringen en politieke leiders uit de Europese Unie, zoals Italië. Het is zover gekomen dat hulpverleners nu gestraft worden. Vrijwilligers, vredes- en mensenrechtenactivisten, ngo's, advocaten, bemanning van reddingsschepen, gezinsleden van migranten, en journalisten, burgemeesters en priesters worden gevisieerd. Solidariteit werd en wordt gecriminaliseerd door EU-landen. Het aantal gevallen waarin mensen voor hun humanitaire activiteiten werden gecriminaliseerd is sinds 2015 snel toegenomen. Is dit het nieuwe normaal?

Vrees voor migranten verkoopt goed. Het anti-immigrantendiscours in Europa en elders zoals in de VS klinkt vandaag heel luid. Angst voor immigranten levert politici stemmen op. Maar immigranten zullen blijven komen.

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=KK-0DbOG3zk>

Mensen wettelijk en moreel steunen is kennelijk een misdaad geworden. Het lijkt erop dat anti-migratie en criminalisering een normale praktijk worden. Dit betekent dat de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens² volledig uitgehold en ongeloofwaardig wordt.

Zijn migranten geen mensen? Zijn niet alle mensen gelijk geschapen? De menselijke waardigheid staat op het spel. Het Europees Economisch en Sociaal Comité heeft verklaard dat solidariteit geen misdaad is en dat nooit mag worden.³ Caritas Europa initieerde deze zomer een breed gedragen verklaring tegen het criminaliseren van solidariteit als een bedreiging van onze democratie.⁴

Het gaat niet alleen om migranten

Op zondag 29 september 2019 is het Werelddag van de Migranten en Vluchtelingen, met als thema “Het gaat niet alleen om migranten”. In de boodschap van paus Franciscus voor de 105de Werelddag van de Migranten en Vluchtelingen benadrukt de paus dat zijn herhaalde oproepen tot zorg voor migranten en vluchtelingen gezien moet worden als integraal deel van zijn diepe zorg voor de hele mensheid.

Zijn boodschap wil ons duidelijk maken hoe diep betrokken “wij zijn als christelijke gemeenschap en samenleving en dat wij allen opgeroepen worden om te reageren en na te denken over hoe ons geloof en ons engagement een rol spelen in onze reactie op kwetsbare mensen op de vlucht.”

In een steeds meer geglobaliseerde wereld waarin migranten, vluchtelingen, ontheemde mensen en slachtoffers van mensenhandel symbool zijn geworden van uitsluiting, herinnert paus Franciscus ons eraan dat elke ontmoeting met de ander een ontmoeting met Christus is. Als we een hand van liefde, vriendschap, hulp en ondersteuning reiken aan de meest

² https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf

³ <https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/news/statement-criminalisation-solidarity>

⁴ https://www.caritas.eu/wordpress/wp-content/uploads/2019/06/190617_Caritas_Europa_criminalisation_solidarity_FINAL.pdf

kwetsbaren, reiken wij de hand aan Christus en openen wij ons hart voor de Andere(n).

Het hart mag geen grenzen kennen

Pax Christi International reikte op 26 juni 2019 zijn jaarlijkse vredesprijs uit aan de Europese advocaten op Lesbos, Griekenland (*European Lawyers in Lesvos - ELIL*).⁵ ELIL is één van de weinige organisaties die juridische bijstand verleent aan vluchtelingen en asielzoekers op het Griekse eiland Lesbos, waar vluchtelingen in groten getale aankomen op weg naar Europa. Sinds de oprichting van ELIL in 2016 hebben ongeveer 150 juristen uit 17 landen gratis juridische bijstand verleend aan meer dan 9.000 asielzoekers, hoofdzakelijk uit Syrië, Irak en Afghanistan.

ELIL is dankbaar dat de inspanning om de rechtsstaat en de mensenrechten te verdedigen en om degelijke toegang tot juridische bijstand voor vluchtelingen op Lesbos te verzekeren op deze wijze erkenning krijgt. Het is te hopen dat dit het bewustzijn doet groeien dat juridische bijstand verzekeren aan vluchtelingen in een asielprocedure van essentieel belang is. Het werk van ELIL is bijzonder relevant en een vorm van kritisch activisme voor vrede en rechtvaardigheid.

De vredesprijs van Pax Christi International voor ELIL is een betekenisvol en politiek statement. Temeer omdat het politieke debat in Europa verregaand gepolariseerd is en in menig opzicht migranten, asielzoekers en vluchtelingen demoniseert. Dit staat in schril contrast tot een Europa dat verondersteld wordt de menselijke waardigheid en fundamentele rechten te respecteren.

De afscheidnemende covoorzitter van Pax Christi International, bisschop Kevin Dowling, onderstreepte in zijn toespraak tijdens de uitreiking van de prijs het belang van menselijke waardigheid en van solidariteit als rode draad door het Katholiek sociaal denken. Vluchtelingen en migranten zijn in de eerste plaats mensen en moeten als mensen behandeld

⁵ <https://www.paxchristi.net/news/pax-christi-international-recognises-european-lawyers-lesvos-recipient-2019-peace-prize/7296>

worden. In onze democratie breekt een almaar toenemende verlaging van normen en waarden door. Laat de 'humanitas' spreken!

Mensen zijn geen planten!

Waarom migreren mensen? In de eerste plaats omdat ze geen planten zijn! Migratie is een constante in de geschiedenis van de mensheid. Onze planeet is een wereld in beweging. Tussen 1960 en 2017 is het totale aantal migranten verdrievoudigd. Vandaag leeft 3 à 4 percent van de wereldbevolking, of één op elke 29 mensen, in een ander dan het geboorteland. Massale migratie is het bepalend menselijk gegeven van de eenentwintigste eeuw geworden.

Volgens de UNHCR zijn er vandaag wereldwijd minstens 70,8 miljoen gedwongen ontheemden, zowel binnen hun eigen land (IDP) als daarbuiten.⁶ Nooit tevoren heeft zich zoveel gedwongen menselijke migratie voorgedaan. Tegelijk is er ook nooit tevoren zoveel georganiseerde weerstand tegen migratie geweest. Een van de effecten daarvan is het terugtrekken van landen uit multilaterale instellingen en verdragen.

Muren, hekken en grenzen zullen mensen niet verhinderen om te migreren. Niet aan de Amerikaans-Mexicaanse grens en ook nergens anders. Zij zullen blijven komen, te voet of per boot, door het graven van tunnels, met het vliegtuig of op de fiets, of we dat willen of niet. Veerkracht is een menselijke eigenschap. Niettemin zijn open grenzen in principe geen optie. Maar mensen zouden op zijn minst hun hart open moeten houden.

Het is belangrijk om met een open hart te luisteren naar de verhalen van vluchtelingen; wat hebben ze meegemaakt en welke problemen hebben ze. In de meeste gevallen hebben migranten een geliefde achtergelaten, soms hun hele familie.

Vele vluchtelingen hebben grote risico's genomen en in gevaarlijke omstandigheden gereisd. Hun enige optie is om een land in ellende te verlaten en naar een beter, een 'beloofd'

⁶ <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>

land te trekken. Ontzeggen wij migranten het recht om een beter leven te zoeken omdat we al met zoveel op deze aardbol wonen?

Gevolgen van de kolonisatie

De vele conflicten en oorlogen van de laatste eeuwen hebben veel migratie veroorzaakt. Mensen willen niet bij gewapende conflicten betrokken worden. Zij zoeken bescherming voor henzelf en hun familie, bij voorkeur in hun eigen omgeving, maar indien nodig ook verder weg.

Een diepere reden is te vinden in de kolonisatie die begon met een massale migratie toen miljoenen Europeanen overzee vertrokken om landen en zelfs hele continenten te veroveren, er zich te vestigen en erover te regeren. Dat resulteerde in massale verdrijving van lokale bevolkingen en wereldwijde slavernij. Slavernij werd grotendeels vorige eeuw afgeschaft, hoewel zij in sommige landen tot enkele decennia geleden bleef bestaan.

Vele kwesties die mensen ertoe aanzetten te migreren zijn van lokale aard: corruptie, wanpraktijken en slecht bestuur door lokale leiders, en inherente maatschappelijke kwesties van vóór de kolonisatie, zoals de behandeling van vrouwen of invaliden. Westerse waarden werden aan andere beschavingen opgedrongen, ook al botsten die met de eigenheid en het karakter van de lokale bevolking.

Maatschappelijke ontreddeering maakt overal ter wereld dat mensen op de vlucht gaan, en vele conflicten gingen en gaan jaren en zelfs decennia door. Iedereen kent de oorlogen in Afghanistan, Jemen en Syrië. Maar er zijn ook minder bekende conflicten, zoals het conflict tussen de overheid en islamitische Moro-rebellen op de Filipijnen⁷, dat in totaal 120.000 levens heeft gekost. Of nog het conflict in Ituri in de Democratische Republiek Congo,⁸ dat meer dan 60.000 levens kostte. Vele van deze conflicten zijn terug te voeren tot de kolonisatie of tot mislukte verplaatsing van bevolkingen of het uittekenen van

⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Moro_conflict

⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Ituri_conflict

landsgrenzen. Een van de meest recente dramatische voorbeelden is de Rohingya-crisis in Myanmar, die begon in 2015. Bijna een miljoen Rohingya zijn toen over de grens naar Bangladesh gevlucht. Hun probleem is nog steeds acuut.

Kleine wapens

Oorlog maakt vluchtelingen. Inzet van kleine wapens is een andere reden dat mensen op de vlucht gaan. De handel in klein wapentuig voedt lokale conflicten en lokt migratie uit. Handel in zware wapens heeft dan weer effect op het ontstaan van conflicten tussen naties. Tot nu hebben 130 landen hun handtekening gezet onder de Arms Trade Treaty, het VN-Verdrag inzake wapenhandel⁹ uit 2014, de enige ernstige poging om de handel in conventionele wapens wereldwijd te stoppen.

Klimaatverandering

Klimaatmigratie is niet nieuw. In de eenentwintigste eeuw wordt de klimaatverandering wellicht een van de belangrijkste drijfveren voor migratie. Volgens de VN krijgt tegen 2050 een vijfde van de wereldbevolking te maken met overstromingen. Daarom zullen velen onder hen naar droger land verhuizen. Volgens de Internationale Organisatie voor Migratie¹⁰ zullen tegen 2050 minstens 200 miljoen mensen (de vaakst geciteerde schattingen) verplaatst moeten worden door de klimaatverandering. Dat cijfer zou kunnen oplopen tot een miljard, ongeveer één op de 10 mensen wereldwijd. Daardoor zullen landsgrenzen in sommige delen van de wereld irrelevant worden.

Je kan een muur bouwen om 10.000, 20.000 of zelfs een miljoen mensen tegen te houden, maar geen 10 miljoen. Migratie door klimaatverandering is al drastisch gestegen in het recente verleden. Sinds 1992 hebben droogte, overstromingen en stormen zo'n 4,2 miljard mensen getroffen. Vandaag lijden 1,8 miljard mensen onder de gevolgen van droogte,

⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Arms_Trade_Treaty

¹⁰ <https://www.iom.int/migration-and-climate-change-0>

bodemaantasting en woestijnvorming. Volgens de hoge commissaris voor de vluchtelingen van de VN zijn sinds 2008 22,5 miljoen mensen hun thuis ontvlucht omwille van klimaat gerelateerde extreme weersomstandigheden zoals orkanen of droogte. Klimaatverandering raakt het dagelijks leven.

Tot slot

Dit debat vraagt om individuele en gemeenschappelijke solidariteit. Solidariteit moet in de eerste plaats structureel zijn, georganiseerde solidariteit. Het is pijnlijk te moeten vaststellen dat de meeste regeringen onder de 0,7% blijven wat hun budget voor ontwikkelingssamenwerking betreft. Diezelfde regeringen pleiten voor het wegnemen van de oorzaken van migratie maar doen er feitelijk weinig of niets aan. Je kan geen dubbelzinnige en contradictorische retoriek aanhouden.

Solidariteit is vandaag, en dat sinds de jaren 1980, geen buzzwoord. Het blijft in volle uitvoering, maar er is binnen politieke kringen een tendens om solidariteit naar de privésfeer te drijven. Het is daarom niet echt zeker dat de noodzakelijke betrokkenheid op anderen zal blijven bestaan. Liefdadigheid is prima en goed voor interpersoonlijke relaties en evenzeer noodzakelijk, maar het blijft tijdelijk en fragmentair. Als solidariteit afsterft, schaadt dat de burger.

Vanuit een rechtvaardigheidsperspectief weten wij dat je een sociaal systeem altijd moet bezien vanuit het standpunt van de minstbedeelden, in dit geval de mensen op de vlucht. Dat wil zeggen van onderop, niet van bovenaf. De *'ratio essendi'*, de grond van ons zijn, de bestaansgrond van elk van ons is dat wij mens zijn, uniek en onvervangbaar. Iedereen verdient fundamentele gelijkheid. Waarom niet?

Paul Lansu

Bestuurslid Pax Christi International en Pax Christi Vlaanderen

Antwerpen, 27 juli 2019

Vertaling: Hugo Swinnen